

УДК 37-057.87:004.77(045)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/22.166985>**Наталія ХМІЛЬ,***orcid.org/0000-0002-1218-8042*

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри інформатики

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

(Харків, Україна) *krav4enya.alena@ukr.net*

ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті обґрунтовано важливість особистісно зорієнтованого підходу у формуванні професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі. Автором наведено тлумачення та систематизовано ознаки зазначеного підходу. Запропоновано шляхи його реалізації під час навчання студентів хмарних технологій. Обґрунтовано, що врахування особливостей особистісно зорієнтованого підходу надасть змогу забезпечити умови для розвитку в майбутніх учителів здатностей до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації щодо опанування хмарних технологій і методики їх застосування в закладах середньої освіти.

Ключові слова: особистісно зорієнтований підхід, формування, професійна готовність, хмарні технології, освітній процес.

Natalia KHMIL,*orcid.org/0000-0002-1218-8042*

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;

Head of the Department Informatics

of Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy

of Kharkiv Regional Council

(Kharkiv, Ukraine) *krav4enya.alena@ukr.net*

PERSONALIZED APPROACH TO FORMING PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE TEACHERS TO USE CLOUD TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS

In the article, the author emphasizes the importance of a personally oriented approach in shaping the professional readiness of future teachers to use cloud technologies in the educational process. Taking into account the results of theoretical analysis of scientific and educational literature, its essence is disclosed and various interpretations are given. The features of this approach are taken into account taking into account the peculiarities of the formation of future teachers' professional readiness for the use of cloud technologies in the educational process.

The ways of realization of a personally oriented approach in the process of teaching future teachers of cloud technologies for their conscious use in the educational process are offered. Namely: the creation of conditions for the organization of educational process, aimed at developing their personality; reliance on acquired knowledge and skills of students in the field of modern information technology and the need to move from the traditional model of learning to the model based on the interactive "teaching-learning" method; development of students' creativity; maximum assistance to self-training, self-development and self-realization of future teachers; organization of the subject-subjective interaction between the teacher and students.

It is noted that personally oriented character of the process of formation of future teachers' professional readiness to use cloud technologies in the educational process should be ensured with observance of such principles, for example: the principle of uniqueness of each student; the principle of individualization of the educational process; taking into account the individual characteristics of students; creativity and success; research approach to the subject of study; tactfulness towards students and educational reflection.

It was emphasized that it is necessary to apply such methods of teaching within this approach, such as: modeling of success situations, disputes, dialogues, pedagogical trainings, advance, approval, research and combination of such forms of work as: lecture, practical, independent, mutual learning and work in small groups

It is substantiated that taking into account the peculiarities of a personally oriented approach will enable to provide conditions for future teachers' development of the ability to self-education, self-development, self-improvement and self-realization in relation to the capture of cloud technologies and methods of their application in institutions of secondary education.

Key words: professional readiness, forming, future teacher, cloud technologies, educational process.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій і їх упровадження в шкільну практику майбутній учитель повинен уміти швидко адаптуватися до інновацій, бути готовим створювати нове, спираючись на набуті знання, вміння та навички, а також здатним творчо їх застосовувати під час вирішення професійних завдань, які можуть виникати в процесі навчання та виховання учнів. Такі вимоги посилюють акцент на проблемі вдосконалення процесу формування професійної готовності майбутніх учителів у цьому напрямі професійної діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває перехід з предметного на особистісно зорієнтоване навчання, про що наголошено у Національній доктрині розвитку освіти (Про національну доктрину, 2002).

Аналіз досліджень вказує, що проблемі особистісно зорієнтованого підходу в педагогічній науці приділяється значна увага вітчизняними та зарубіжними дослідниками. Основні положення його застосування в навчанні та вихованні висвітлено в наукових розвідках І. Беха, Є. Бондаревської, Б. Гривнак, М. Гриньової, І. Зимньої, Н. Кузьменко, А. Пілігіна, Н. Письменної, О. Савченко, В. Серікова, А. Хуторського, І. Якіманської, С. Яценко та ін.

Значний внесок у розкриття питань реалізації особистісно зорієнтованого підходу в процесі професійної підготовки майбутніх учителів зробили такі вчені, як: А. Глузман, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Л. Кондрашова, В. Кремень, О. Пехота, М. Чобітько та ін. Дослідженню проблеми формування готовності майбутніх учителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі присвячені наукові роботи В. Бикова, Л. Білоусової, М. Жалдака, Н. Морзе, Р. Моцика, О. Нікулочкіної, Л. Петухової, О. Снігур, О. Суховірського та ін. Останнім часом з'явилися дослідження, в яких розкриваються окремі аспекти підготовки майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчанні, таких авторів: Т. Архіпової, Н. Бахмат, В. Олексюка, М. Попель, Г. Ткачук та ін. Проте маємо засвідчити, що незважаючи на значний пласт наукових розвідок, особливості реалізації особистісно зорієнтованого підходу щодо формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі потребують подальшого вивчення.

Метою статті є теоретичне обґрунтування важливості застосування особистісно зорієнтованого підходу у формуванні професійної готов-

ності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі.

Для досягнення визначеної мети сформульовані такі *завдання*: 1) розкрити суть особистісно зорієнтованого підходу та виокремити його ознаки, які є важливими в контексті предмета нашого дослідження; 2) запропонувати реалізацію цього підходу під час навчання майбутніх учителів хмарних технологій для їх усвідомленого використання в освітньому процесі.

Для вирішення зазначених завдань застосовувався теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури для уточнення суті особистісно зорієнтованого підходу. Систематизація й узагальнення теоретичних результатів дали змогу визначити його ознаки та запропонувати шляхи реалізації положень цього підходу у контексті предмета нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Керуючись попереднім аналізом психолого-педагогічної літератури, слід зазначити, що сучасний освітній процес у вищій школі повинен будуватися з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, їх здібностей, інтересів і потреб, створюючи для цього оптимальні умови для їх професійного розвитку і становлення, реалізації природних потенціалів. Особливе місце у нашому дослідженні відводиться особистісно зорієнтованому підходу, який є методологічною стратегією і тактикою формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі.

Згідно зі словником професійної освіти суть цього підходу визначається у послідовному ставленні педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії. Це базова ціннісна орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожним учнем і колективом (Вишнякова, 1999: 15; Гончаренко, 1997: 243). У межах особистісно зорієнтованого підходу передбачається звернення до природного процесу саморозвитку задатків і творчого потенціалу особистості вихованця, створення для цього відповідних соціально-педагогічних умов, у яких він знаходився б не в ролі виконавця або спостерігача, а був би повноправним автором своєї життєвої позиції, відповідальним за власні вчинки (Дубасенюк, 2012; Кузьменко, 2016; Пехота, 2013: 12).

Як підкреслює В. Серіков, існує тільки один спосіб реалізувати особистісний підхід у навчанні – зробити навчання сферою самоствердження особистості (Серіков, 1994: 12). У свою чергу, М. Гриньова наголошує, що такий під-

хід «визначає зміни характеру об'єкта та процесу навчання, а також основної схеми взаємодії викладача і студента в навчальному процесі» (Гриньова). Погоджуємося з думкою Г. Товканець, яка зазначає, що особистісно зорієнтований підхід виступає у вигляді практико-орієнтованої тактики та дозволяє розглядати процес формування цілісного педагогічного знання майбутнього вчителя як полісуб'єктну взаємодію; дозволяє виявити специфіку побудови діяльності учасників процесу на основі поваги до особистості, виявити роль і місце суб'єктів освітнього процесу і забезпечити розкриття і максимальне використання суб'єктного досвіду (Товканець, 2017: 91).

Метою особистісно-орієнтованої освіти, на думку О. Бондаревської, є збереження індивідуальних особливостей учнів, сприяння їх розвитку, виховання у них потреб і здатності в самоосвіті, а також самовизначенні і в життєвих і навчальних ситуаціях з розумінням особистої відповідальності, сприяти розвитку інтелекту і творчих здібностей учнів, задоволенню духовних і пізнавальних потреб (Бондаревская, 1997).

Розкриваючи деякі аспекти реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчальному процесі закладу вищої освіти О. Сергійчук наголошує, що цей підхід є провідним і впливає на всі компоненти системи освіти, передбачає особливий освітній процес, пов'язаний із постановкою чітких цілей і певним змістом, націлених на розвиток особистості у процесі навчання (Сергійчук, 2016: 391). М. Ковальчук доводить, що особистісно зорієнтований підхід виступає базисом у навчальному процесі та домінує у професійній підготовці майбутнього вчителя, що означає побудову навчального процесу з урахуванням особистісних диспозицій та мотиваційних конструктів суб'єктів навчання. Мотивація виступає найважливішим елементом навчання, виховання і розвитку, що визначає продуктивність освітнього процесу (Ковальчук, 2017: 82).

Посилаючись на думки вище цитованих науковців, акцентуємо увагу на таких ознаках особистісно зорієнтованого підходу, як-от: врахування інтересів особистості студента та опора на процес саморозвитку його задатків, творчий потенціал та ініціативність; орієнтація на розвиток внутрішньої мотивації до пізнавальної діяльності; організація процесу навчання з урахуванням суб'єкт-суб'єктної взаємодії; отримання задоволення від вирішення навчальних завдань і завдань у співпраці з іншими суб'єктами освіти; перетворення змісту навчального матеріалу з мети навчання на засіб розвитку особистості студентів; організація

рефлексії для самоствердження особистості; орієнтація на пізнавальну діяльність.

Отже, наголосимо, що особистісно зорієнтований підхід у нашому дослідженні передбачатиме орієнтацію навчального процесу в педагогічному закладі вищої освіти на особистість студента, в якому він є головною фігурою, з його мотивами, цілями, інтересами і неповторним психологічним складом.

Розкриваючи сутність особистісно зорієнтованого навчання у вивченні фахових дисциплін Н. Павлова та І. Войтович визначають суттєві ознаки особистісно орієнтованого підходу в педагогічному університеті: 1) суб'єкт-суб'єктне гуманне співробітництво всіх учасників освітнього процесу; 2) єдність мотиваційного, змістового та процесуального компонентів; 3) діагностично-стимуляційний спосіб організації навчального пізнання студентів; 4) діяльнісно-комунікативна активність студентів; 5) проектування викладачем індивідуальних досягнень студентів у вивченні фахових дисциплін; 6) врахування у змісті, методиках, системі оцінювання діапазону особистісних потреб і можливостей студентів у набутті професійних компетентностей (Павлова, войтович, 2011: 138).

У розвідці Н. Письменної серед головних завдань особистісно зорієнтованого підходу до навчання виокремлюється необхідність у розвиненні індивідуальних пізнавальних здібностей кожного вихованця, максимальне виявлення, ініціювання, використання індивідуального досвіду особистості; допомогу у самореалізації особистості тощо (Письменна, 2013).

Аналіз науково-педагогічної літератури, в якій розкривається суть особистісно зорієнтованого підходу, дозволив виявити його важливі завдання в концепції формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі. Перше завдання полягає у створенні умов для організації навчального процесу, спрямованого на розвиток їх особистості. Зокрема, викладачеві важливо пропонувати такі практичні завдання, які сприяли б розвитку уяви студентів, щодо можливих алгоритмів роботи із хмарними сервісами, способів їх застосування у різних навчальних ситуаціях, критичного ставлення до сервісів і їх доцільності використання у навчально-виховному процесі для виконання навчальних завдань.

Друге завдання вимагає опори на набуті знання та навички студентів у галузі сучасних інформаційних технологій і переходу від традиційної моделі навчання до моделі основою якої є інтер-

активний метод «навчаючи – вчусь», коли знання не транслюються, а здобуваються, створюються, співстворюються у спільній пізнавальній діяльності студента та викладача. Завдання педагога вміло керувати набутим досвідом, спрямовуючи його до відкриття нового, раніше невідомого знання. У цьому контексті особливої уваги набуває потреба розробки спеціальних диференційованих і професійно-орієнтованих навчально-пізнавальних, завдань, які відповідають індивідуальним особливостям студентів і спрямовані на формування в них стійких знань, практичних умінь і навичок роботи із хмарними сервісами для подальшого їх ефективного застосування в процесі навчання та виховання учнів.

Третє завдання полягає у важливості та необхідності розвитку творчості студентів, що виявляється у переорієнтації їх навчальної діяльності від простого запам'ятовування матеріалу на формування в них умінь нестандартно використовувати хмарні технології у шкільній практиці, наприклад, під час створення дидактичних засобів, розробки навчального середовища тощо.

Четверте завдання вимагає максимального сприяння самонавчанню, саморозвитку та самореалізації майбутніх учителів у цьому напрямі професійної діяльності. Для цього ми пропонуємо їм переорієнтуватися на самостійне формування навчальних завдань та забезпечення їх виконання однокласниками.

П'яте завдання, полягає в організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і студентами, внаслідок якої останні мають бути активними суб'єктами навчальної діяльності в процесі виконання ними різних професійно-орієнтованих завдань в опануванні хмарних технологій. У такій діяльності мають домінувати консультативні та координуючі функції викладача. Він повинен бути в ролі компетентного консультанта й організатора самостійної пізнавальної діяльності студентів. Свої професійні вміння йому необхідно спрямовувати на діагностику навчальної діяльності майбутніх учителів, щоб мати можливість вчасно

усунути труднощі, які можуть виникнути в них у процесі опанування хмарних технологій.

Особистісно зорієнтований характер процесу формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі повинен забезпечуватися із дотриманням таких принципів, як-от: принцип неповторності кожного студента; принцип індивідуалізації освітнього процесу; урахування індивідуальних особливостей студентів; творчості та успіху; дослідницького підходу до предмета вивчення; тактовності стосовно студентів та освітньої рефлексії (Дубасенюк, 2012: 261).

Для успішної реалізації особистісно зорієнтованого підходу в контексті досліджуваної проблеми вбачаємо за необхідне використовувати такі методи й технології навчання, як: моделювання ситуацій успіху, диспути, діалоги, педагогічні тренінги, авансування, схвалення, дослідницькі; поєднання таких форм роботи: лекційної, практичної, самостійної, взаємонавчання та роботи в малих групах, що сприятимуть активізації пізнавальних і професійних потреб студентів, розвитку їх самостійності, творчого потенціалу в напрямі ефективного використання хмарних технологій в освітньому процесі.

Висновки. Отже, опора на провідні положення особистісно зорієнтованого підходу дасть нам змогу побудувати навчальний процес, спрямований на розвиток у майбутніх учителів здатностей до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації щодо опанування хмарних технологій і методики їх застосування в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти; становленню самостійності в цьому напрямі їх професійної діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми, тому вважаємо за необхідне обґрунтувати можливості системного, діяльнісного, контекстного та середовищного наукових підходів в контексті формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаревская Е. В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования. Педагогика. 1997. № 4. С. 18–25.
2. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. Москва: НМЦ СПО, 1999. 538 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375 с.
4. Гриньова М. В. Особистісно орієнтована технологія навчання та виховання. URL: <http://acup.poltava.ua/wpcontent/uploads/2015/03/GrinovaM.pdf>.
5. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
6. Ковальчук М. О. Формування готовності майбутніх учителів до застосування мультимедійних навчальних систем у початковій школі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; Житомир. держ. ун-т імені Івана Франка, 2017. 282 с.

7. Кузьменко Н. Особистісно орієнтований підхід у сучасному навчально-виховному процесі ВНЗ. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка. 2016. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_4_11.
8. Павлова Н. С., Войтович І. С. Особистісно орієнтований підхід як основа формування професійних компетентностей у майбутніх вчителі. Міжвузівський збірник «Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво». Луцьк, 2011. Вип. № 4. С. 137–144.
9. Пехота О. М., Єрмаков Є. П. Основи педагогічних досліджень: навч. посіб. Київ: Знання, 2013. 287 с.
10. Письменна Н. Особистісно-орієнтований підхід у контексті гуманізації навчально-виховного процесу. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 8 (1). С. 250–254. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8\(1\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8(1)_42).
11. Про національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
12. Сергійчук О. М. Деякі аспекти реалізації особистісно орієнтованого підходу в навчальному процесі ВНЗ. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 2 (56). С. 389–397.
13. Сериков В. В. Личностный подход в образовании: концепция и технологии. Волгоград, 1994. 164 с.
14. Товканець Г. В. Наукові підходи до формування педагогічної культури майбутнього вчителя. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2017. Вип. 1 (5). С. 87–92.
15. Харківська А. А. Управління якістю підготовки майбутніх учителів інформатики в умовах модернізації освіти. Вісник Черкаського університету. Сер.: Педагогічні науки. 2013. Вип. 36 (289). С. 135–139.

REFERENCES

1. Bondarevskaja E. V. Humanysticheskaia paradyhma lychnostno-oryentirovannoho obrazovaniya. Pedagogy, 1997, № 4, pp. 18–25 [in Russian].
2. Vyshniakova S. M. Professonnoe obrazovanye: Slovar. Kluchevye ponyatiya, termyny, aktualnaia leksyka. Moscow: NMC SPO, 1999. 538 p. [in Russian].
3. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. Kiev: Libid, 1997. 375 p. [in Ukrainian].
4. Hrynova M. V. Osobystisno oriientovana tekhnolohiia navchannia tь vykhovannia. URL:<http://acup.poltava.ua/wp-content/uploads/2015/03/GrinovaM.pdf> [in Ukrainian].
5. Dubaseniuk O. A. Profesiina pedahohichna osvita: osobystisno oriientovanyi pidkhd. Zhytomyr: Look for WAIT I. Frank, 2012. 436 p. [in Ukrainian].
6. Kovalchuk M. O. Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do zastosuvannia multymediinykh navchalnykh system u pochatkovii shkoli: dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.04 / Zhitomir. University of Ivan Franko. Zhytomyr, 2017. 282 p. [in Ukrainian].
7. Kuzmenko N. Osobystisno oriientovanyi pidkhd u suchasnomu navchalno-vykhovnomu protsesi VNZ. Bulletin of the National Academy of State Prikordnoe service of Ukraine. Seriya: Pedagogy. 2016. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_4_11 [in Ukrainian].
8. Pavlova N. S., Voitovych I. S. Osobystisno oriientovanyi pidkhd yak osnova formuvannia profesiinykh kompetentnosti u maibutnikh vchyteli. Interuniversity collection Computer-integrated technologies: education, science, production, Lutsk, 2011, № 4, pp. 137–144 [in Ukrainian].
9. Piekhota O. M., Yermakov Ye. P. Osnovy pedahohichnykh doslidzhen: navch. posib. Kyiv: Knowledge, 2013. 287 p. [in Ukrainian].
10. Pysmenna N. Osobystisno-oriientovanyi pidkhd u konteksti humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu. Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia.. 2013. № 8 (1). 250–254. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8\(1\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_8(1)_42) [in Ukrainian].
11. Pronatsionalnu doktrynu rozvytku osvity: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 r. № 347/2002. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> [in Ukrainian].
12. Serhiichuk O. M. Deiaki aspekty realizatsii osobystisno oriientovanoho pidkhdou v navchalnomu protsesi VNZ. Pedagogical sciences: theory, history, innovativetechnologies, 2016, № 2 (56), pp. 389–397 [in Ukrainian].
13. Serykov V. V. Lychnostnyi podkhd v obrazovanyu: kontseptsyia y tekhnolohy. Volgograd, 1994, 164 p. [in Russian].
14. Tovkanets H. V. Naukovi pidkhdody do formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnoho vchytelia. Scientific herald of Mukachevo State University. Series Pedagogy and Psychology, 2017, № 1 (5). pp. 87–92 [in Ukrainian].
15. Kharkivska A. A. Upravlinnia yakisti u pidhotovky maibutnikh uchyteliv informatyky v umovakh modernizatsii osvity. Herald of Cherkasy University. Sir: Pedagogical sciences. 2013, № 36 (289), pp. 135–139 [in Ukrainian].